

Rumuni brali svou kulturu nejen od Byzantinců, nýbrž také od Slovanů. Na tomto správném stanovisku stojí Dr. D. Motolescu, a již v tom je vedle jeho pile záruka, že ve studiích svých dojde k žádoucímu cíli. Kniha jeho opírá se o četné prameny i o rozsáhlou literaturu, věnovanou probírané otázce. Úsudky jeho jsou samostatné. Nespokojuje se míněním od jiných badatelů vyslovenými, nýbrž snaží se je revidovati. Definitivní úsudek o jeho názorech bude lze pronést, až pojedná také o valašské a právu v Sedmíhradsku a Uhrách. Prozatím ukázal aspoň, že dovede vědecky pracovati a že užívá správné metody. **Karel Kadlec.**

Obchodní právo.

Krafft Agénor, *Les cautionnements des sociétés d'assurances et leur réglementation dans la loi suisse du 4 février 1919. Lausanne-Paris 1921.*

Upozorňující na toto dílo, jednající o zárukách stále splnitelnosti závazků ústavů pojišťovacích a o jejich úpravě švýcarským zákonem ze dne 4. února 1919, činíme tak ze dvou důvodů. Kniha sama předně zaslouhuje pro svoji vysokou úroveň, aby došla pozornosti i v našich kruzích odborných. Založena jest na pečlivém předběžném studiu látky a znalosti příslušného zákonodárství a literatury evropské; autor probíraje ustanovení zákonodárství švýcarského, přihlíží stále k obdobným ustanovením jiných států, zvláště však k zákonodárství francouzskému a německému. Tím povznáší se stanovisko, s jakého kniha jest psána, a rozšiřuje se význam její i pro cizinu.

Druhou pak příčinou, proč se hodláme spísem tímto blíže zabývat, jest, že otázky v ní rozebírané mají zvláštní časovou důležitost pro naše domácí pojišťovnictví. Náš dosavadní pojišťovací regulativ (nař. min. vnitra, práv, obchodu a financí ze dne 5. III. 1896 č. 31. ř. z. o zakládání, zařízení a hospodaření pojišťoven) jest již zastaralý a nevyhovuje zvláště nyní v změněných poměrech hospodářských a politických potřebám našeho pojišťovnictví. Dokazuje to již řada novel a dodatků z nové doby.¹⁾ Jest proto nutná nová úprava této látky, aby soustředěny a doplněny byly roztroušené předpisy dosavadní a hlavně, aby odstraněna byla platnost dvojího různého práva v zemích českých a na Slovensku.²⁾ Přípravují se již návrhy nového pojišťovacího regulativu, a tu snad nebude na škodu přihlédnouti k úpravě této otázky v zemi, jež dosud šla v zákono-

¹⁾ Na př. nař. z 29. XII. 1917, měnící celou řadu předpisů, jehož platnost byla však nař. z 28. XII. 1918 odsunuta na dobu pozdější; nař. z 10. VI. 1919 č. 321, přizpůsobující regulativ novým politickým poměrům; nař. z 24. VI. 1920 o převzetí pojištění cizozemských pojišťoven pojišťovnami domácími; nař. z 3. IX. 1920, jímž mění se § 5. poj. regulativu; nař. z 21. VII. 1921 o nuceném ukládání jmění ve státních papírech.

²⁾ Na Slovensku platí ustanovení obch. zák. z r. 1875 § 453—462, jimiž však nebyl zaveden státní dohled v té míře jako u nás, nýbrž jen princip publicity.

dárství pojišťovacím v čele států evropských, a srovnati ji se stavem zákonodárství našeho.

Původní zákon švýcarský o dohledu nad soukromými pojišťovnami pochází z 25. VI. 1885 a jest tedy nejstarší na kontinentě. Do války ještě vyhovoval, v změněných však poměrech poválečných ukázala se nezbytnost oprav. Protože však nejrychlejší náprava bylo třeba k zabezpečení splnitelnosti závazků se strany cizozemských pojišťoven, v jejichž státech valuta silně poklesla, byla vyřešena tato otázka záruk pojišťoven samostatně zmíněným zákonem z 4. února 1919, jenž platí nyní ve Švýcarsku vedle širšího zákona původního.³⁾

Povaha záruk pojišťoven našich a švýcarských jest zásadně rozdílná. Kdežto náš pojišťovací regulativ spokojuje se tím, že dává předpisy o nejnižší míře akciového kapitálu resp. zakládacího fondu, jakož i o výši a způsobu uložení rezerv pojistného — pouze v § 17. vyhrazuje se dohládacímu úřadu právo žádati složení kauce, bylo-li by toho třeba k zabezpečení splnění závazků ústavu pojišťovacího a ministerstvo vnitra dohlíží jen, aby předpisy tyto byly též plněny, žádá zákon švýcarský i skutečné složení předepsaných záruk a přiklonil se tím k systému záruk reálních, věcných, jenž v novější době nabývá stále více půdy v zákonodárstvích evropských.

Povinnost k zárukám stanovena jest podle § 1 zákona o zárukách pro všechny společnosti, jež byly připuštěny k provozování obchodů ve Švýcarsku podle zákona o dohledu. Nevztahuje se tedy na ústavy rázu veřejného, jakož i na drobné asociace, jejichž pole působnosti jest místně omezeno. Nemůže ho býti též podle výslovného ustanovení (§ 1 odst. 3.) užito pro společnosti zajišťovací, pro něž platí tedy jen zákon o dohledu.

Příčina tohoto vyřazení společností zajišťovacích z působnosti zákona o zárukách leží v povaze zajišťování. Při smlouvě zajišťovací stojí proti sobě zajišťitel a zajišťovaný pojistitel, jako rovnocenní odborníci, kteří nepotřebují tak dalekosáhlé ochrany se strany státu, mimo to pak v zajišťování zvláště vystupuje silně do popředí jeho povaha mezinárodní. Avšak ani v zájmu pojištěnců další ochrany není třeba, neboť jí již došli podle zákona o zárukách ve svém prvotním poměru k pojistiteli. Chybu činí však švýcarský zákon v tom, že mluví o společnostech zajišťovacích, nikoli všeobecně o zajišťování, takže dochází k mylným názorům, jakoby zajišťování prováděné ústavy pojišťovacími mezi sebou na tomto ustanovení účastno nebylo.

Druhým oborem pojišťovacím, pro něž bývají v zákonodárstvích vzhledem k jeho povaze stanoveny některé odchylky, ač již zde důvody nejsou tak přesvědčující, jest pojišťování dopravní. Zákon o zárukách vychází tomuto oboru vstříc tím, že na něj nevztahuje povinnost skládati co záruku nejméně polovinu přijatého ročního pojistného ve Švýcarsku, jak tomu jest u ostatních oborů pojišťování škodového.

³⁾ V dalším nazýváme krátce švýc. zák. z 25. VI. 1885 zákonem o dohledu, zák. z 4. II. 1919 zákonem o zárukách.

Záruka má býti složena u spolkové rady švýcarské, a to za každé provozované odvětví zvláště. Dohromady však tvoří jeden celek, takže v případě její realizace lze užítí přebytku v jednom odboru ke krytí nedostatku v odvětví druhém. Depositářem ustanovena jest podle § 5 odst. 1. Národní banka švýcarská, jež vydá společnosti depositní stvrzenku o uložených hodnotách a vybírá od nich poplatek za úschovu. Dispozice hodnotami může se však státi pouze se svolením spolkové rady.

Záruky tyto jsou státem vyžadovány z toho důvodu, aby zabezpečeny byly závazky společnosti vyplývající ze smluv pojišťovacích, jež mají býti splněny ve Švýcarsku. (§ 2.)

Oprávněnost vymáhání záruk od společností pojišťovacích byla svého času popírána. Ukazovalo se na to, že jiné společnosti obchodní takových záruk poskytovat nejsou povinny. Proti těmto námitkám však stojí pádné důvody, jež takové záruky plně ospravedlňují. Pojišťování — máme na mysli pojišťování životní, jež v oboru záruk hraje největší roli — jest určeno hlavně pro potřebu vrstev méně zámožných, jichž budoucnost není zabezpečena hotovým jměním a jež jsou tudíž nuceny pečovat o tyto potřeby ukládáním jistých částek z běžných příjmů, jež namnoze stačí jen ke krytí běžných potřeb životních, takže ukládání částek pro budoucnost znamená v přítomnosti jisté uskovnění a mnohdy přímo obět. Jest tedy spravedlivo, aby se stát zvýšenou měrou postaral o to, aby důvěra těmito vrstvami v ústavy pojišťovací skládaná nebyla zklamána, neboť škody nepořádným hospodařením ústavu způsobené nebylo by lze posuzovati jen podle ciferné výše, nýbrž i podle obět, s jakou prohospodařené kapitály byly opatřeny. Ostatně slouží dohled státní nad soukromým pojišťováním k dobru i ústavům pojišťovacím, jichž důvěra jest tím jen posílena. Tu nelze pominouti i důvodu Krafftova ve prospěch záruk: Právě proto, že stát udělil ústavu koncesi a i v dalším průběhu času, ho kontroluje, vzbuzuje u obecnstva mimoděk větší důvěru v ústav a má téměř morální povinnost starati se zvýšenou měrou o záruku splnění jeho závazků. Případný jest též důvod, že základy pojišťování jsou širšímu obecenstvu naprosto cizí, takže nejen že samo nemůže posouditi, zda protidávka jemu ústavem pojišťovacím slíbená odpovídá jeho plnění, nýbrž není ani samo s to přesvědčiti se, zda splnění se strany pojistitele jest dostatečně zabezpečeno. Konečně i se stanoviska národohospodářského nutno uznati odůvodněnost požadavku, aby zahraniční ústavy skládaly záruky své v tuzemsku, aby tím zabráněno bylo značnému odlivu kapitálu ze země.

Nestačí však jen posuzovati oprávněnost nebo neoprávněnost záruk státem, nýbrž, připustíme-li ji, stanoviti i přesně okruh smluv, za něž má býti záruka poskytována.

Jako kritérium pro přesné stanovení tohoto okruhu smluv uvádí Dr. Krafft několik skutečností, jež by mohly přijíti v úvahu,⁴⁾ z nich však vážně mohou býti vzaty pouze dva: místo uzavření smlouvy a místo

⁴⁾ Místo uzavření smlouvy, domicil pojistníkův, místo placení prémie, příslušnost státní, místo splnění smlouvy.

splnění smlouvy, jež lze i kombinovati. Podle prvního kriteriá chráněny jsou veškeré smlouvy, jež na území toho kterého státu byly uzavřeny. Výhodou jeho jest, že jest zcela jasné, od prvního počátku smlouvy dané, na pozdějších událostech nezávislé, a proto neměnitelné, takže i evidence takových smluv jest snadná. Jako nevýhodu možno snad považovati, že lze lehce obcházeti zákon smluveným označením jiného místa (v cizině) jako místa uzavření smlouvy a že nejsou chráněni vlastní příslušníci, uzavře-li smlouvu v zahraničí. Podle způsobu druhého požívají ochrany veškeré smlouvy, jež buď podle smlouvy nebo podle zákona jsou splatny v tuzemsku. I tento způsob má výhody prve uvedené, ač nikoliv přesně v téže výši, avšak jest dána možnost chrániti vlastní příslušníky i za hranicemi.

Náš pojišťovací regulativ běře za kriterion místo uzavření smlouvy, jak zřejmě vysvítá z vládního nař. ze dne 10. června 1919 č. 321 § 1 bod b), podle něhož mají cizozemské ústavy předložiti ministerstvu vnitra (jako úřadu dohledacímu) výkazy o přijaté prémii z obchodů v této republice uzavřených. Též § 11 t. z. ustanovuje, že předepsané rezervy cizozemských pojišťoven, týkající se obchodů v ČSR. »provedených«, mají býti uloženy zpravidla ve státních papírech této republiky.

Naproti tomu přijal švýcarský zákon o zárukách stanovisko druhé a chrání tedy smlouvy, jež mají býti ve Švýcarsku splněny. Jest samozřejmé, že za těchto okolností mohou se vyskytnouti smlouvy, jež vůbec nepožívaly by ochrany, nebo že by u nich konkurovalo dvoje zákonodárství.

Výše záruk není pro společnosti pojišťovací stejná. Nutno ji přizpůsobiti povaze jednotlivých odvětví, při čemž zvláště vyniká rozdíl mezi pojišťováním životním a ostatními obory pojišťovacími ve způsobu vypočítávání výše rezerv. Zákon švýcarský kromě toho ještě činí zásadní rozdíl mezi společnostmi domácími a zahraničními. Pro domácí společnosti ustanovuje výši záruky spolková rada podle stavu a poměrů provozovacích toho kterého ústavu. Není tedy stanovena zákonem určitá výše, nýbrž jest dána spolkové radě volnost přizpůsobiti výši záruky podle hospodářského stavu společnosti a zájmů jejich pojištěnců. Společnost domácí ve Švýcarsku musí sice tvořiti nutné rezervy podle pravidel řádného hospodaření, aby závazky ze smluv pojišťovacích byly zabezpečeny, podléhají po té stránce dohledu státnímu, avšak výše věcné, reální záruky (složené u Národní banky švýcarské) stanoví se spolkovou radou podle potřeby. Naproti tomu určena jest výše věcné záruky společností zahraničních v zákoně samém, a to v plné výši potřebné k zabezpečení jejich švýcarských závazků. Jako důvod pro toto různé nakládání s ústavami domácími a zahraničními uvádí se, že kontrola ústavů domácích jest lehčí, že daleko účinnějším způsobem mohou býti donuceny k plnění předpisů, jejich sídlo a velká část jmění nachází se v tuzemsku, rozsudky jsou proti nim beze všech obtíží vykonatelné podle domácího práva. Jest tedy toto opatření důsledkem nedostatečné úpravy mezinárodního práva processního a vůbec nedokonalosti mezinárodního souručenství ve věcech soukromoprávních.

Zahranicním pojišťovnám životním ukládá zákon švýcarský povinnost složit jako záruku celou premiovou rezervu, vypočítanou podle pravidel pojištné matematiky a kromě toho ještě rezervu doplňovací. Reserva pojištného vypočítaná na základě mathematického jest zvláštností životního pojišťování a zmíníme se proto o ní blíže.⁵⁾

Pojištné pojistníkem placené skládá se ze dvou částí: z čisté premie a přírážky na správní výlohy. V pojišťování škodovém tato čistá premie jest stanovena tak, aby souhrn přijatých čistých premií v běžném roce postačil ke krytí pravděpodobné výše škod, jež v této době lze očekávati, podle zkoumání statistického a vlastní zkušenosti. Jest tedy tato čistá premie pouze premií risikovou a může býti v běžném roce plně spotřebována. Protože pak se toto riziko pouhým postupem času nemění, dokud nezasáhnou jiné okolnosti, zůstává i roční pojištné nezměněno, pokud ovšem jiným vlivem riziko samo se nezměnilo. V pojišťování životním však výše riska pro pojišťovnu pouhým postupem času (jak pojištěná osoba stárne) stále stoupá, takže, kdyby pojištné bylo stanoveno obdobně jako v pojišťování škodovém, musil by pojištník platiti pojištné rok od roku vyšší.⁶⁾ Tato úprava by však při dlouhodobých smlouvách potřebám obecnstva nevyhovovala, ježto nejvyšší pojištné bylo by třeba platiti v době, kdy zpravidla výdělečná schopnost pojistníka jest již zmenšena. Proto stanoveno jest pojištné v pojišťování životním ve výši buď stále stejné, nebo dokonce klesající (t. zv. pojištění se zaručeným podílem na zisku). Částky, o které pojištník zaplatil v prvých letech více, musí býti ovšem ústavem pojišťovacím rezervovány pro úhradu zvýšeného riska v letech pozdějších. Při některých kombinacích, na př. při pojištění na úmrtí a při pojištění smíšeném, na dožití a úmrtí, jež jest dnes nejrozšířenější formou životního pojištění, nutno však v čistém pojištném platiti ještě zvláštní částku strádací, jež musí býti též v plné výši uložena do rezerv a slouží k tomu, aby z jich souhrnu vyplacen býti mohl pojištěný kapitál i těm, kdož se stanovené doby dožili. Tento způsob výpočtu rezerv na základě čistých premií jest předepsán v našem pojišťovacím regulativu (§ 28 bod b), jenž stanoví též, že jak pojištné, tak i premiová reserva mají býti počítány na společných základech, t. j. na základě společné tabulky úmrtnosti a úrokové míry.

Nutno však ještě přihlídnouti k oné části hrubého pojištného, jež představuje přírážku na správní výlohy. Jest rozlišovati náklady spojené s uzavřením pojištění a běžné náklady vyskytující se během celé doby pojištění. V životním pojištění jsou tyto náklady spojené s uzavřením pojištění, jež kromě toho zatěžují jen prvý rok trvání smlouvy, neobvykle velké ve srovnání s běžnými náklady let ostatních a největší položku mezi nimi činí uzávěrková provise. Měla by tedy společnost vybíratí v prvém roce daleko větší přírážku na správní výlohy, než v letech

⁵⁾ Karup, *Handbuch der Lebensversicherung* 1885; Broecker, *Die Grundzüge der Lebensversicherungstechnik* 1910; Manes, *Versicherungswesen* 1913 § 31.

⁶⁾ Vyskytuje se, ovšem velice zřídka, v t. zv. krátkodobém pojištění na úmrtí.

následujících. Toho však z pochopitelných důvodů nečiní,⁷⁾ nýbrž stanoví v sazbách přírážku stále stejnou, průměrnou, jež v prvním roce zdaleka se nerovná skutečným nákladům, za to však v letech následujících jest o něco větší než náklady při jejím stanovení kalkulované. Vznikla proto myšlenka amortisovati částečně tyto veliké náklady prvního roku tím způsobem, že by se do jisté míry uhradily na úkor prémiové rezervy, jež by jinak na prvý rok připadala a toto minus bylo by v pozdějších letech postupně nahrazeno z onoho plus, jež pro společnost vybývá v letech následujících (metoda Zilmerova). Pojištěnci tím zkrácení nejsou (pokud nenastane předčasné zrušení smlouvy), neboť v době, kdy podle pravděpodobnosti nastane příhoda pojistná, jest opět plná reserva pohromadě. Tento způsob amortisace části nákladu prvního roku (provis uzávěrkové) není však podle našeho pojišťovacího regulativu § 28 bod b) dovolen.⁸⁾ Tohoto omezení není ve švýcarském zákoně o zárukách a jest proto i tento způsob počítání rezervy přípustným, pokud byl schválen spolkovou radou.⁹⁾

Prémiová reserva poskytuje však dostatečné záruky za splnění závazků ze smluv jen potud, dokud nenastane větší úmrtnost neb menší úročení kapitálů uložených, jež bylo položeno za základ jejího výpočtu, nebo neztratí-li na ceně hodnoty, v nichž jest uložena. Proto vyžaduje švýcarský zákon o zárukách (§ 3, 2) od společností zahraničních ještě složení záruky doplňovací. Tato reserva musí býti dotována 3% příjateleho pojistného, dokud nedostoupí výše 6% rezervy prémiové, pak se dotace zmenší na polovinu této výměry a veškeré dotování její odpadá, dostoupila-li záruka doplňovací výše 10% rezervy prémiové. Tato reserva náš pojišťovací regulativ nezná.

Jiné společnosti zahraniční než pojišťovny životní jsou švýcarským zákonem o zárukách zavázány složit jako záruku polovinu svého ročního příjmu na premiích. Výjimku tvoří, jak již v předu bylo řečeno, pojišťování dopravní. Náš pojišťovací regulativ jest v této věci podrobnější, určuje výši rezerv pro jednotlivé obory pojišťovací zvlášť. (§ 28.)

Co do hodnot, v nichž záruky mohou býti složeny, ustanovuje švýcarský zákon o zárukách v § 4 odst. 1., že záruka musí býti složena nejméně ze tří čtvrtin v hodnotách švýcarských. Připustěny jsou tedy z dosti velké části hodnoty cizozemské. V našem vládním nař. ze dne 10. června 1919 č. 321 § 11 stanoví se, že jiné krytí (než státními papíry této republiky) hodnotami k uložení sirotčího jmění přípustnými jest možno po zvláštním povolení, jež uděluje ministerstvo vnitra případ od

⁷⁾ Mnohé pojišťovny vybírají však manipulační poplatek za vytvoření pojistky, jenž ovšem musí se držeti jen v nízkých mezích, takže k úhradě učiněných nákladů nestačí.

⁸⁾ Regulativ dovoluje však v § 21. nově založeným ústavům jiný (účetní) způsob amortisace: Společnost může umořovati organizační náklady a uzávěrkové provise postupně v několika letech a po tu dobu účtovat neumořený zbytek jako aktivum.

⁹⁾ Též v republice rakouské bylo toto omezení odstraněno již nař. z 26. IV. 1919, nyní pak novou úpravou v obnoveném regulativu ze 7. III. 1921.

případu na odůvodněnou žádost. Jsou tedy za těchto podmínek přípustny i hodnoty cizozemské. Ve prospěch tohoto zařízení uvádí se, že se jím provádí dělba rsika z možného znehodnocení kapitálů. Dnešní nestálé poměry valutní činí však cenu této dělby rsika illusorní, dávající na jedné straně možnost opatrným využitím pohybu kursů získati cenné doplnění rezerv, s druhé strany však může takováto dělba, nebyla-li prováděna s náležitou předvídatostí, způsobiti velké ztráty.

Druhy hodnot,¹⁰⁾ jichž smí býti užito k ukládání kapitálů, určeny jsou v zákonodárstvích státních různě. V našem regulativu z r. 1896 byly podrobně vypočítány hodnoty způsobilé k úhradě rezervy prémiové. Od této těžkopádné úpravy bylo však upuštěno ve výše uvedeném nař. z 10. června 1919, jež výslovně jmenuje pouze státní papíry domácí. Ostatní druhy hodnot mohou býti připuštěny jen na zvláštní povolení dohledacího úřadu. Švýcarský zákon o zárukách ponechává rozhodnutí o přípustnosti jednotlivých druhů hodnot cestě nařizovací, jež však opět dává instanci dohledací moc uznati i jiné hodnoty způsobilé. Tato volnější úprava jest vzhledem k nynějším nestálým hospodářským poměrům nezbytna.

Zákonodárce dává tyto předpisy omezující volnost ukládací ústavů pojišťovacích hlavně v zájmu pojištěnců. Proto zdůrazňuje v první řadě bezpečnost uložení. Ústav pojišťovací musí však míti kromě toho na zřeteli i druhou podmínku uložení, totiž dostatečnou rentabilitu uložených kapitálů. Jak při stanovení sazeb, tak i při ukládání prémiové rezervy jest počítáno s jistým zúročením (3 $\frac{1}{2}$ %, 4%), jež musí býti z celkového jmění docíleno, nemá-li společnost při uloženích kapitálůch přijíti ke škodě. Omezuje-li stát ukládací volnost pojišťoven, činí tak proto, aby snad společnost neuplatňovala příliš požadavek výhodnosti uložení proti bezpečnosti jeho. Při ukládání kapitálů nutno však hleděti též k tomu, aby je bylo lze lehce dobýti zpět. Tato podmínka likvidity (§ 29 odst. 3. poj. reg.) nevystupuje však u všech odvětví pojišťovacích se stejnou důležitostí. Musí jí především dbáti ta odvětví, v nichž jest na snadě možnost velkých a hromadných škod a tím i velkých výplat, aby nebyla jimi ohrožena platební schopnost ústavu. Platí tedy v první řadě pro společnosti zajišťovací, pojišťovny požární, krupobitní a dopravní. Naproti tomu není nutno klásti tak veliký důraz na tento požadavek u pojišťoven životních, jež uzavírají smlouvy pojišťovací na celá desetiletí a u nichž jest též možnost hromadného nastoupení velkých škod omezena. Tu jest možno sáhnouti i k takovým způsobům uložení kapitálů, jímž sice kapitál jest vázán delší dobu, avšak lze tím docíliti větší bezpečnosti neb výhodnosti uložení.

Pro společnosti pojišťovací přichází nejvíce v úvahu ukládání ve státních papírech a hypotekách, kromě toho pak uložení v jiných cenných papírech, v nemovitostech, vkladech u bankovních ústavů, v pojišťování životním i v půjčkách na vlastní pojistky. Poměr jednotlivých

¹⁰⁾ Müller: *Kapitalanlage bei den Privat-Versicherungsgesellschaften.*

způsobů uložení utvářil se v různých státech nestejným poměrem. V Německu bylo před válkou zvláště propagováno uložení kapitálu v zápůjčkách hypotečních, jež pokládáno za nejbezpečnější a nejvýnosnější. Také u nás uplatňovalo se značnou měrou. Válka však — či spíše její hospodářské následky — tento vývoj zarazila. Kdežto dříve mohlo býti uložení v hypotekách do polovice ceny nemovitosti pokládáno za naprosto bezpečné, nutna jest při dnešních ohromných cenách nemovitosti největší opatrnost, aby uložení neztratilo v budoucnosti na bezpečnosti. Dává se tudíž nyní přednost ukládání ve státních výpůjčkách, jež nad to v nynějších dobách velikých potřeb státu zaplavují trh ukládacích hodnot. Bylo dokonce též v některých státech zavedeno nucené ukládání ve státních papírech, u nás vládním nař. ze dne 21. července 1921 č. 238. Ve prospěch jeho uváděno, že stát jest nejbezpečnějším dlužníkem a očekávalo se v důsledku rozmnožené poptávky zvýšení kursu papírů státních a tím i další schopnosti úvěru státního a pod. Třebas však vývoj událostí nedal v mnohém za pravdu z očekávaných výhod, zůstává uložení ve státních papírech prozatím nejdůležitější formou ukládací a nenarazila též jeho nucenost na odpor, zvláště když poskytnuty byly současně značné výhody pro jejich bilancování, jimiž bylo zmenšeno nebezpečí kursových ztrát (ovšem jen bilančních).

Přecházíme nyní k ustanovením švýcarského zákona o zárukách, jež platí pouze pro společnosti zahraniční a mají za úkol chrániti co nejvíce zájmy švýcarských pojištěnců v případě, že společnost upadla by do tísnivé situace hospodářské. Předpisů obdobných v našem zákonodárství není.¹¹⁾ Byly ostatně vyvolány hlavně nynějšími mimořádnými poměry a mají též jen pro takovéto doby svůj význam.

— Utváří-li se hospodářská situace ústavu pojišťovacího tak, že ohrožena jest jeho platební schopnost, ustanoví mu spolková rada lhůtu, aby si dal své věci opět do pořádku. Podle výsledku tohoto zakročení ustanoví se spolková rada po poradě se spolkovým úřadem pojišťovacím (odborným poradním sborem) na dalších krocích, jež by proti společnosti v zájmu pojištěnců měly býti podniknuty. K uzdravení poměrů může též spolková rada naříditi, že společnost nesmí dočasně prováděti odkupy svých pojistek, ani poskytovat jakákoliv plnění předem. Jest tedy tímto zásahem sistováno zákonné právo pojistníka na odkup pojistky, a to z té příčiny, že vzniká za takovýchto hospodářských poměrů společnosti t. zv. antiselekce, úkaz směřující proti prováděnému výběru risik se strany pojistitele. Risika dobrá, totiž pojištěnci mladší a zdraví, nemající dosti důvěry v řádné splnění smlouvy se strany ústavy, žádají v takových dobách za odkud pojistky, t. j. zrušují smlouvu pojišťovací a žádají vyplacení hodnoty odkupní, jež činí značnou část premiové rezervy (60—100% podle doby trvání smlouvy). Tento krok jest pro ně umožněn tím spíše, že jsou risiky dobrými, takže mohou se dáti pojistiti

¹¹⁾ Nejvýše možno uvésti zde § 40. poj. regulativu, jednající o zrušení společnosti pojišťovací, převedení základu pojišťovacího na jinou společnost a úplném zajištění.

u ústavu jiného, k němuž mají plnou důvěru, a není s tím spojena pro ně značnější majetková újma. S tou se konečně každý takový pojištěnec smíří, obává-li se, že by ho stihla větší škoda, kdyby zůstal pojištěn u ústavu původního. Risikům špatným, totiž pojištěncům starým a chorým, jest však tento přechod k jinému ústavu pojišťovacímu nemožným, neboť jiný ústav by buď vůbec s ním smlouvy pojišťovací neuzavřel, nebo jen za pojistné podstatně vyšší. Způsobil by si tudíž pojištěnec značnou a jistou škodu, kdyby žádal odkud pojistky; zůstane-li však smlouva dosavadní v platnosti, tu nejen že jest nadále pojištěn, nýbrž škoda, jež hrozila, může býti správným hospodařením dalším odvrácena. Dobrá riska společnosti tedy odejdou, špatná zůstanou. Mezi nimi ovšem řadí úmrtnost daleko vyšší, než s jakou bylo počítáno při stanovení pojistného a výpočtu prémiové rezervy a společnost ocitá se v situaci ještě kritičtější. Slouží proto zákaz provádění odkupu pojistek v takovýchto dobách prospěchu pojištěnců a snazší sanaci ústavu. Pojištěnci tím ostatně nejsou zkráceni, neboť i tehdy, kdyby nechtěli neb nemohli pojištěné dále platiti, zůstává jejich pojištění v platnosti, ovšem jest výše pojištěného kapitálu v poměru k zaplacenému pojistnému zredukována.

Kdyby tato dosavadní opatření nevedla k cíli, rozhodne se spolková rada přenéstí celý pojišťovací základ dotyčné společnosti neb jednotlivé odvětví pojišťovací na jinou společnost a nenajde-li se ústav, jenž by byl ochoten tato pojištění převzítí, na stát. Kdyby však prémiová rezerva nestačila na krytí závazků z běžných smluv, nezbylo by, než chopiti se posledního prostředku a prohlásiti úpadek společnosti. (§ 9 a 10.)

Přenesením portefeuille vstupuje ústav přejímající ve veškerá práva a povinnosti ústavu původního. Jemu tudíž náleží právo na další pojistné a naproti tomu jest zavázán plniti závazky z přejatých smluv. Toto získání základu pojišťovacího jiné společnosti jest pro ústav přejímající značnou výhodou. Získání těchto pojištění stálo by pojišťovnu jinak velké výlohy organizační a akviziční, kromě toho pak i další náklady běžné, nejen že jsou samy o sobě již malé, nýbrž jest možno právě tímto spojením dosíci ještě dalšího jejich snížení. Proto se děje mnohdy také véto přenesení portefeuille zcela dobrovolně a nemusí býti naprosto jeho příčinou špatný hospodářský stav přejímaného ústavu.

O tomto dobrovolném převodu pojištění ustanovuje i náš pojišťovací regulativ z r. 1896 v § 40 a nejnověji vládní nařízení z 24. VI. 1920, v němž zmocňuje se ministr vnitra, aby v dohodě s ministrem financí a spravedlností sjednal a schválil podmínky pro převod pojištění od cizozemských ústavů pojišťovacích na pojišťovny domácí, pokud byla uzavřena se zdejšími příslušníky neb osobami, jež zde mají své stále bydliště. Schválením převodu sprostuje se dosavadní nositel pojištění všech závazků vůči pojistníkům a tito vstupují v pojišťovací poměr pouze vůči ústavu přejímajícímu.

Nucený převod pojištění liší se od dobrovolného tím, že tu úřad dohlédací (spolková rada) sjednává smlouvu na místě ústavu přejímaného, jenž tudíž není smluvní stranou a není též třeba jeho svolení k platnosti převodu.

K platnosti převodu pojištění nevyhledává se však ani souhlasu pojistníků, ač jinak podle soukromého práva jak švýcarského, tak i našeho jest nutným souhlas věřitele ke změně dlužníka při převzetí dluhu,¹²⁾ a převod pojištění jest též převzetím dluhu. Nutno však uvážiti, že úřad dohlédací sám již má na zřeteli zájmy pojištěnců a kromě toho, že on sám nejlépe může posouditi, zda se přenesením pojištění situace jejich zlepší či nic.

Souhlasiti nutno též s názorem Krafftovým, že přejímací ústav ručí za své závazky vůči převzatým pojistníkům jen jměním a pohledávkami, převzatými, nýbrž celým svým jměním. Vyskytly se totiž názory opačné opírající se o okolnost, že by v případě ručení celým jměním ústavu přejímajícího mohli býti zkráceni jeho dosavadní pojištěnci, kdyby převzatá aktiva nestačila ke krytí převzatých závazků. Nutno však vzíti v úvahu, že, přichází-li ústavu — tedy i jeho dosavadním pojištěncům — k dobru zisk vzešlý ze spojení obou základů pojišťovacích, není též příčiny vylučovati tuto zásadu v případě opačném, a to tím spíše, že se spojení stalo se strany ústavu přejímajícího zcela dobrovolně.

Nenajde-li se pojišťovna, jež by chtěla pojištění převzítí, obstará likvidaci sám stát (§ 9. odst. 2. švýc. zák.). Spolková rada ustanoví za tím účelem osobu fysickou neb kolektivitu, aby tuto likvidaci provedla. Smlouvy likvidací nejsou dotčeny, a závazky z nich budou plněny a to z převzatých aktiv, postupně jak nastane příhoda pojistná. Stát však tu ručí pouze do výše převzatých aktiv, nikoli jměním státním. Naproti tomu však též vrátí po provedené likvidaci, jež ovšem může trvati celá desetiletí, přebytek společnosti, existuje-li ještě v té době.

Nedostačuje-li záruka složená ústavem pojišťovacím ke krytí závazků ze smluv pojišťovacích, požádá spolková rada soud konkursní v domicilu representace, aby realizoval hodnoty složené podle ustanovení konk. zákona. K tomu prostředku sáhne se ovšem jen tenkrát, nelze-li hrozící poškození pojištěnců odvrátiti žádným z předešlých způsobů. Spolkové radě jest tudíž ponecháno rozhodnutí o tom, jsou-li zde podmínky pro ohlášení konkursu, což ovšem se týká pouze konkursu na jmění složené jako záruky pro pohledávky pojištěnců, nikoli toho případu, kdy vyhlášen byl soudem konkurs na volné jmění společnosti pro jiné pohledávky, při čemž mají pojištěnci na záruku zákonné zástavní právo. (§ 6.) Další řízení jest již zcela v rukou soudu. Úpadek jest veřejně vyhlášen a pojištěnci vyzváni, aby své pohledávky a dluhy přihlásili. Po uplynutí čtyřnedělní lhůty od provedení řízení zrušují se smlouvy pojišťovací a prémie přeplacené, resp. v pojišťování životním příslušná premiová reserva, vrátí se pojištěncům.

Zabývali jsme se tímto zběžným srovnáním zákondárství švýcarského a našeho, abychom ukázali mnohé rozdíly, jež mezi nimi panují ve věci záruk pojišťoven za stálou splnitelnost závazků ze smluv pojišťovacích. Jest patrné, že švýcarský zákon jde vtéto otázce mnohem dále a účinnějším způsobem hledí zabezpečiti plnění povinností vůči domácím

¹²⁾ § 1405 všeob. obč. zák.

příslušníkům, především se strany zahraničních ústavů. Tuto zvláště stupňovanou ochranu pojištěnců cizozemských pojišťoven lze však vedle zmíněného nedostatku souručení mezi národním a státním pojištěním považovat za největší částí velikým valutovým rozdílem mezi Švýcarskem a státy okolními. Jinak nebylo by lze přesvědčivými důvody prokázat nutnost tohoto různého nakládání a přísného rozlišování mezi oběma skupinami ústavů pojišťovacích.

Dr. Julius Čapek.

Politická ekonomie.

Elster, Die Seele des Geldes, Jena 1920, str. 370.

Kniha Elsterova má být pokračováním práce Knappovy a Bendixenovy. Knappova theorie znamená dle autora nové svítání na poli peněžní theorie, avšak ona není zvláště po stránce hospodářské úplnou teorií peněz i potřebuje ještě doplnění přiměřenou hospodářskou teorií peněz. Po Knappovi následuje Bendixen; v něm vidí autor myslitele, jenž sice nedoplnil »státní theorii« peněz hospodářskou teorií, ale přece ji po stránce hospodářské v mnohém vybudoval. A nyní tedy přichází autor, žák a pokračovatel Bendixenův, s úmyslem, aby vycházející z rozboru moderního hospodářství směnného a z příslušné theorie hodnoty a ceny našel hospodářskou podstatu (duši) peněz a aby nové učení podal systematicky, zvláště jeho základy a cíle. Za tím účelem rozdělil si celou látku ve 4 oddíly.

I. kapitola: **Peníze a hospodářství.** Zde zabývá se autor zvláště pojmem a podstatou peněz. Podává tři pojmy peněz. Jednak peníze znamenají podíl na společenské výrobě (Beteiligungsmöglichkeit am Sozialprodukte), jednak jsou platidly (Zahlungsmittel), při čemž placení není nic jiného než přenos oněch podílů na společenské výrobě, jednak konečně jsou peníze jako jednotka hodnotná mírou oněch podílů na společenské výrobě (Beteiligungsmaß am Sozialprodukte). V jakém poměru jsou tyto tři pojmy navzájem? Na to odpovídá autor, že jsou to tři různé pojmy, různé dle podstaty i obsahu; avšak: spolu vzniklé a v podmínkách svého bytí do té míry na sebe odkázány, že pojmový konec jednoho musel by znamenati i konec obou ostatních. Podíl na společenské výrobě — prostředek přenosu podílu toho (platidlo) — míra onoho podílu (jednotka hodnotná): ony všechny jsou penězi. Z těchto tří pojmů je poměr prvního ke druhému: jako (abstraktní) možnosti ku (konkrétnímu) prostředku jejího uskutečnění; prvního ku třetímu jako substance ku množství, počítaných předmětů k číslu sčítacímu; druhého ke třetímu jako měřítko míry k jednotce míry. To je dle autora synthese pojmů peněz. Při tom arcí obsah oné představy, kterou autor nazval jednotkou hodnotnou, tedy hospodářský význam početní jednotky, pomocí níž se podíl na společenské výrobě ciferně vyjadřuje, není výronem právního řádu — ani Knap toho dle autora netvrdí — avšak není přece ve svém vývoji nezávislou na opatřeních státní měnné politiky.